

ՕՇԱԿԱՆԻ ՍՈՒՐԲԸ

(ԴՐԱՆՈՒԹԱՆ 1600 ԱՍԵՆԱԿԻՆ ԿՈՒՅԻՆ)

Ներթափառաշունթի ման աշտ դարուն և սփռու ժողովուրդի ման պարտագրուած դժբնդակ տղամանկերուն ու հոգեկան մոռացին մէջ ինչ բան աւելի ոսկերիչ ու փրկարար՝ որքան ոսկերիչ ու մեր ազգային սուրբքան ու հերոսներուն, գաղափարական մեր արտաանկերուն, մեր ցեղային դիմազիծը կերպագրող երախտաշատ անձնաւորութիւններուն։ Ու ո՞րքան անոնցմէ՝ որուն յիշատակը կարենար փոխանցել մեզի ա՛յնքան հաւանդ ու խրախոյս, մեր կիստ քայլերուն առաջ նոր թափ ու աւելն՝ որքան Օշականի մեծ վարդապետը։

Փառաւորութիւնը չէր խթանը իր տըքնութիւններուն, ո՛չ ալ ցուցամուտութիւնը՝ թափ ու թոխք տուողը իր մտածումներուն։ Այլ երկնաւոր ու յաւիտենական ճշմարտութիւնները իր ժողովուրդի լայն խաւերուն ժողովի դարձնելու սրբազան իղձը, իր ցեղը օտար ու կլանիչ ազդեցութիւններէ ընդմիջառապառաքելու, անոր ձեռքը գոյատեւան թաղայական զէնք մը տալու վստիւ խեղճը, մշակութային պետի վրայ մեծ ու առաջաւոր ազդերու կողմին անոր տեղ մը ապահովելու արդար մտահոգութիւնը։

Ան գիտէր թէ ինչ է եղած քաղաքական պետի վրա փայլուն նուաճումներ արձանագրած ու կործանած գահերու կրակներուն վրայ իրենց կայսերական զրօշները կոթողած ազդերու ճակատագրերը։ Իրենց թիւին ու բիրտ ոյժին, իրենց բանակներուն ու աշխուժիւն վրայ իրենց փառահովութիւնը ամբողջովին կեդրոնացուցած մեծագործ պետութիւններու վախճանը։

Ու գիտէր, միշտ կողմէն, անբաւարարութիւնը օտար լիզուներիով Սուրբ Գրքի ցանգուածներուն ընկալչութեան մատուցումին։

Աւերման, կռիւն գնով պէտք էր գտնել աշուրներէ մը աշտ ժողովուրդին համար, ու անով թարգմանել կատուածաշունչն ու կրօնական ու մշակութային որոշ արժէքով ալ մատեններ մեր բարբառին։

Ու հայ ժողովուրդի այս համեստ զաւակը, կրօնաւորի պատմաւանը առած իր ուսերուն, պիտի ափ առնէր Արեւելի մեծ ոստաններու գոշերը, անընկճելի հաստաքով մը գոտիպինդ։

Պիտի չընկերէր Մեսրոպ հայերէն տառերը՝ գտնելու իր մէկ երկու անյաջող փորձերէն ետք իսկ։ Յուսահատութիւնը պիտի չյաջողէր ջլատել անոր հոռնդն ու լուսաւոր հաստաքը հանդէպ իր գաղափարին իրաւութեան ու յաղթանակին։ Ու երբ մարդկային ամէն միջոցները եկան անբաւարար մարմին տալու իր ոսկի երազին, ան, աւելով զօրութեան ապաւինած, պիտի բազմէր դանիւր երկնքին, հայցելու համար իր ուզածը անկէ՝ «Որ յաջողէ գամենայն գործը բարիս»։ Չէ՞ որ բարի էր իր նպատակը ու իր բովանդակ յայտը դրած էր Նախախնամութեան վրայ՝ որ ամենակարող էր ու ամենապարզ։

Ու պիտի գար միջամտութիւնը հրաշքին, իր լուսմին հասցնելու յղացուած այս գեղեցիկ գործը։ Ու պիտի դրասանգուէր ճակատը Տարօնցի համեստ վարդապետին, լուսապատկով սուրբերու։ Ու պիտի խօսէր կատուած մեր ժողովուրդին մե՛ր իսկ լեզուովը, մե՛ր իսկ տառերովը, կարճ ատենէն պիտի թարգմանէր Գիրքերու Գիրքը։ Ուսնդն ու ստեղծումի անօրինակ ու յարգահոս ալիք մը պիտի ողողէր մեր աշխարհը արեւաժառ, անոր զաւակներուն օրտերը լուսաբաղձ ու մտքերը ճշմարտախոյզ։ Ուստի առանց երկուստարկներու հոյ մը պիտի գիտէր պիտութեան ու մշակութի մեծ կեդրոններուն, վերադարձին իրենց մտքի լոյսովը լիտանելու լուսածարա հոգիները մեր պոնտականներուն ու շինականներուն, մեր ժողովուրդի բոլոր խաւերուն։

Ու պիտի վերագառնար Մեսրոպ հայրենիք, ծոցը՝ զինքը անկկառոյց սպասող իր ժողովուրդին։ Պիտի վերագառնար, սիրտը գեղուն երանութեամբ մը անսպառ, իրենց խեղճը նուաճած մարդիկուն հոգիները մեր պոնտականներուն, տեսանողի իր աշխարհով, բարիքը, արգասիքը իր յաղթանակին, անոր տարածուիլը մութ ու երկար դարերու հասակն ի վար, հրաշալին այդ յաղթանակին հրաշալի գերը մեր պատմութեան արեւոտ օրհանգիստներուն զիմաց։

Ու վերջապէս, պիտի վերադառնար Հայաստան իրեն չորս Մովսէս, օրհրկելով զգիր օրինաց ի Հայաստան աշխարհիս, ինչպէս ա՛յնքան իրաւամբ կ'ընէ սրբազան շաքա-կանապիրը:

Ահա, սիւսմ գիծերու մէջ, մեծութիւնը Մեսրոպի գործին, ու տնոր կենսական գծին ու կտրե սրտութիւնը մեր արիւնսաների պատ-մութեան մէջ:

Այսօր, աւելի քան 1550 աւերիներ ետք այդ երանելի՛ բայց նոյն ասանք քաղաքա-կանապէս դժբախտ օրերէն, որքա՛ն ան-մխիթար է պատկերը Հայ Սփիւռքին: Մեր ազգային տանիքը այսօր կը օտնենք տար-բեր գգացումներով՝ քան ինչ որ կը տանինք կէս դար առաջ: Մեր սուրբերն ու հերոս-ները կարծես զագրած են մեզի խօսելէ, ներշնչելէ, ոգեկրկնելէ: Ձեռն ապրիլ, աւելի ճիշդը՝ շնեք ապրիլներ գտնողք մեզի հետ: Անոնց գործերը, հէքութի մը մշուշով վարչամականած, ազատած կը թուին ըլլալ մեր հոգին տեսագրուի աշխարհին: Անոնց վրեժ պատգամը չի հասնիր աշխարհի խոժ աղմուկին ընկալչութեան լայնօրէն բաց-ուած մեր ականջներուն:

Որքա՛ն զգալի՛ պահուող հաւաքական, հասարակաց պարուրի մը՝ որ իր շունչով նոր տալին ներապրելէ մեր ընդարձացած ջիւղերէն ներս, որ իր ոյժով շաղկապէր քաղաքական պայմաններու դժբախտ քե-րուամով տարահմատուած հայութեան բեկոր-ները իրարու: Գերազանց ու վրեժ իտէալ մը՝ սրուն շուրջ խաղաղէին մեր հեղափոխութեան արտակնիքը, մեր մասուլ ու աղիտաւոր պայքարները, տեղի տալին անհաղթաւոր զուլթիւններն ու անհասկացողութիւնները: Որ տար մեզ հեռաւտեսութիւնը նշմարելու մեր շուրջ վտանգը մշտապս, մեր ազգային գոյութեան սպառնացող անարիւն ջարդը, հետախաղաղ ու դժբախտ լուծումը՝ ցեղա-յին նկարագրին հիմնովին խորթ բարքերու ու օտար մշակոյթներու անձիր ու անյա-տակ ոգիկանոսին մէջ:

Ցաւ է դարձնալ հաստատել թէ այս օ-րերուն, Մեսրոպատաւ մեր լեզուի ու սուցումը կը նկատուի տակնորդ որքան ապայտմէ, կենաքի մէջ նիւթին միայն հա-ւատացող ու անով պայմանաւոր արժէք-ներուն իրենց սրտերուն գանձը գիշած սփիւռքահայերու մէջ զանդուածին կ'ուզէ:

Մեսրոպեան նշանագրերը այսօր կը մնան անճանաչելի Մեսրոպի հարազատ թողնու-ղիներէն սմանց աշխարհին: Ու մեր ազգա-յին գոյութեան ամէնէն տմբակուտ կոռւան-ներէն այս մէկը — մեզ օտարէն բնորոշող ամէնէն ցաւաւն յաւակները հանգիստացող լեզուն —, մեր սակեղնիկ լեզուն, իր ան-հուն գունձերով, չի մատուցուիր նոր սե-րունդի սփիւրջ ու զեղճներուն վայելքին:

Որքա՛ն կարեւոր ունին մեր հոգիները, մանաւանդ սփիւռքի մեր անփառունակ ու օխտավարակ պայմաններուն մէջ, լեզուե-լու Մեսրոպի ու իր գործակիցներուն կեն-դանարար ոգիովն ու ստեղծագործ շունչովը:

Արժանի՞, ուրեմն, Սշականի պայծառ-տեսիլ Վարդապետը սուրբոր մակերկրին, երբ գրտենք, մէկ գողմէն, թէ հին դարե-րուն մեր ժողովուրդը, իբրեւ երախտա-գիտութեան գերագոյն արտայայտութիւն, անով է պատուած իր ամէնէն ընտիր ու պանծալի գուռակները: Աւ երբ, միւս կող-մէն, գիրերու գրտային հրաշքը արտապիլի մը սահմաններէն ներս փոքրելու այնքան եպրիկի աշխատանքը կը կատարուի այսօր: Բայց սուրբը երկնային վկայութեամբ չէ որ կ'ապացուցուի: Ոչ ալ մեծաստանի մը խոնաւ խուցին մէջ սպառած կեանք մը գրաւականն է գոյն ապրուող սրբութեան: Այլ իր շուրջիներուն, իր ժողովուրդին, ու անոր խողովակով՝ մարդկային մեծ ըն-տանիքին լուսաւորութեան ու բարօրու-թեան տեսչով ու կրակով ճինճիւղող հոգին է սուրբը, ընտանիք ու գիրք, ինչք ու հեշտ կեանք թողած ու սրբազան երազի մը կատարած, իր կեանքը վրեժ ու ազնիւ նպատակի մը ու արդար գտալի մը ընծա-յարեքած անհատն է սուրբը:

Եղա՛ւ Մեսրոպ մէկը այս վերլիններէն: Այո՛, վասնոր գաղափարներուն վեհա-գոյնն ու ազնուագոյնը հղաւ իրը, ու իր ժողովուրդին հոգեկան սպասել համար ան-գույլ գահալորում մը՝ իր կեանքը:

Հայ ազգի երկնապալարին վրայ շոգա-փայլ ու լուսաւորութեան ստեղծ մըն է Մեսրոպ, առնիքնող ու մշտապայծառ:

Ու, տնվարան, կ'աւելցնեմ:

— Սուրբ մըն է Մեսրոպ, մեր սուր-բերուն ամէնէն խորհրդաւորը, ամէնէն վրեժ, ամէնէն հայելային:

ԳԵՈՐԳ ԺԻՆԻՎԻԶԵԱՆ